

O‘Quvchi Portfoliosini Yaratish Texnologiyasi

*Rashidov Anvarjon Sharipovich¹, Mardanova Muhabbat Muzaffarovna²,
Yashiyeva Feruza Yusuf qizi³*

Annotatsiya: Ushbu maqolada portfolio haqida tushuncha hamda uni yaratish bo‘yicha tahliliy ma’lumotlar shuningdek oliy ta’lim muassasasi o‘quvchilarining portfoliosini yaratish texnologiyasi va ushbu texnologiyaning o‘quvchilar uchun ahamiyati haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: portfolio, portfolio turlari, baholash, texnologiya, o‘quvchi portfolio.

Kirish. Mustaqil taraqqiyot yo‘lidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta’lim tizimini isloh qilish, axborot texnologiyalarini joriy etish va ta’lim samaradorligini oshirish bo‘yicha keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Zamonaviy sharoitda ta’lim jarayonini tashkil etishda, o‘quvchilarning o‘quv faoliyatlarini nazorat qilishda innovatsion xarakterga ega vositalardan foydalanilmoqda. Ayni o‘rinda ana shunday vositalardan biri o‘quvchi portfolio hisoblanadi.

Baholash usullari tarkibida o‘quvchi portfolio bo‘lishi bugungi axborot texnologiyalari rivojlangan davrda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi portfoliosini yaratish va undan unumli foydalanish hozirgi kundagi dolzarb va muammoli masala bo‘lib kelmoqda.

Adabiyotlar sharhi.

Portfolioni ta’lim sohasida qo‘llash g‘oyasi, 80-yillarning o‘rtalarida AQShda paydo bo‘ldi. AQSh va Kanadadan so‘ng, portfolio g‘oyasi Evropa va Yaponiyada ommalashdi, XXI asrning boshlarida esa bu g‘oya Rossiyada keng tarqaldi va hozirgi kunda bu g‘oya O‘zbekistonda ham keng yoyilmoqda.

Portfolio (ingl. – portfel, zarur ishlar va hujjatlar uchun papka. frans. – bayon qilmoq, ifoda etmoq, tashimoq. ital. – hujjatlar solingan papka) – bu hujjatlar, ish namunalari, fotosuratlar, taqdim etilayotgan imkoniyatlarni tasavvur eta olish imkoniyatini beruvchi materiallar, mutaxassis xizmatlari to‘plamidan iborat [1].

Texnologiya so‘zi (yunon. “texno” – san‘at, mahorat, malaka, “logos” – fan, ta’limot, tushuncha, fikr, ma’no) so‘zi ishlab chiqarishda yangi sifat va miqdor o‘zgarishlariga olib keluvchi samarali usullar yig‘indisi, tizim ma’nosida qo‘llaniladi[1].

O‘quvchining oliy o‘quv yurtidagi barcha turdagi faoliyatlarini nazorat qilish va baholashning innovatsion texnologiyalaridan biri sifatida “O‘quvchi portfolio” etakchi o‘rin egallaydi. Ushbu texnologiya ayniqsa rivojlangan g‘arb davlatlari oliy ta’lim tizimida keyingi yillarda keng qo‘llanilmoqda. Rossiyada esa 2003 yildan e’tiboran ta’lim tizimining barcha bosqichlarida, jumladan boshlang‘ich ta’lim, umumiy o‘rta ta’lim, kasbiy ta’lim va oliy ta’limda joriy etilgan.

Bugungi kunda xorijiy mamlakatlar tajribasida keng qo‘llanilayotgan nazorat vositasi bo‘lgan o‘quv portfolio quyidagi imkoniyatlarga egaligiga ko‘ra amaliy ahamiyat kasb etadi:

- ko‘p funktsiyalilik va o‘zining shaxsiy muvafaqqiyatini baholash;
- individual muvafaqqiyatlar monitoringini amalga oshirish;

¹ Buxoro davlat pedagogika instituti dotsenti

² Buxoro innovatsiyalar universiteti magistranti

³ Buxoro davlat Pedagogika instituti o‘qituvchisi

- imtihonni tashkil etish;
- ta'lim natijalarini xolis belgilash;
- ta'limiy muvafaqqiyatlar hamda qo'shimcha natijalarni aniq ko'ra olish;
- o'quvchining mavjud imkoniyat va qobiliyatlarini, uning kuchli va kuchsiz tomonlarini ko'ra olish, shaxsiy, kasbiy hamda ijodiy salohiyatiga etarlicha baho berish.

Mohiyatiga ko'ra o'quvchilarning o'quv portfoliolarini bir necha turga bo'linadi. Ular

- Hujjatlar portfoliyosi
- Ishlar portfoliyosi
- Natijalar portfoliyosi
- Taqrizlar portfoliyosi
- On-line portfoliyo

Tadqiqot metodologiyasi. Quyida o'quvchilar o'quv portfoliolarining turlariga xos xususiyatlar to'g'risida so'z yuritiladi.

1. Hujjatlar portfoliyosi (bunda o'quvchining individual ta'limiy muvaffaqiyatlari aks ettiruvchi diplom, faxriy yorliq, guvohnoma va boshqalar jamlanadi).
2. Ishlar portfoliyosi (unda o'quvchi tomonidan bajarilgan ijodiy ishlar, loyihalar, tadqiqotlar, ularning natijalarini aks ettiruvchi reyting daftarchasi, ijodiy ish daftari, elektron hujjatlar, modellar, loyihalar, ijtimoiy, ishlab chiqarish, o'quvchi tomonidan mustaqil yoki guruhdoshlar bilan hamkorlikda to'plagan adabiyotlar, davriy nashrlarning kseronushalari, illyustratsiyalar joy oladi).
3. Natijalar portfoliyosi (bunda o'quvchining o'zi tomonidan jamlangan o'quvchilarning eng yaxshi ishlari o'rin oladi; natijalar portfoliyosi individual va guruhli bo'lishi mumkin; ushbu portfolioda aks etgan ma'lumotlar asosida "Eng yaxshi o'quvchilar guruhi" tanlovini tashkil etish mumkin).
4. Baholovchi portfoliyo (u o'quvchining bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish maqsadida shakllantiriladi; bu turdagi portfoliodan nazorat shlari, testlar, chizmalar, krossvordlar va boshqalar o'rin oladi).
5. Taqrizlar portfoliyosi (bunda o'quvchi tomonidan erishgan yutuqlarni baholashga doir xulosa, taqriz, rezyume, esse, tavsiyanoma va tavsifnomalar jamlanadi).
6. On-line portfoliyo (bu kabi portfoliyo turli shakllarda namoyon bo'ladi; masalan:
 1. o'quvchilar tomonidan oliy ta'lim muassasasi yoki fakultet saytiga materiallarni qo'shish;
 2. shaxsiy veb-saytlarni yaratish;
 3. semestr yakunlari bo'yicha hisobot tayyorlash). [2]

Tahlil va natijalar. Portfoliolar yaratilishiga ko'ra ham turlicha bo'ladi. Ya'ni ular elektron, bosma va qog'oz variantlarda yaratiladi. Qaysi variantda portfoliyo yaratishni sub'ektning o'zi tanlaydi. Portfolioda o'quvchining joriy, oraliq va mustaqil ishlari bo'yicha bajargan topshiriqlari, ularga qo'yilgan o'zlashtirish ballari ham jamlanib boriladi. Portfoliyo yurgizish o'quvchining semestr (kurs) va o'quv muddati davomidagi o'zlashtirishi, mustaqil ish topshiriqlarini muntazam ravishda bajarib borganligi to'g'risidagi daliliy hujjat isoblanadi. Portfoliyo pedagogik jarayonda pedagogga o'quvchining erishayotgan yutuqlari yuzasidan monitoringni olib borish imkoniyatini yaratadi va o'zlashtirish ballarining haqqoniy, ishonchli bo'lishini ta'minlaydi. O'quvchiga esa bilim darajasining qay darajadiligini, uning dinamik o'sishini kuzatib borish, kasbiy jihatdan shaxsan rivojlanish darajasini mustakil baholash uchun zarur sharoitni yaratadi.

O'quvchilar tomonidan portfoliolarining shakllantirilishi quyidagi holatlarda samarali hisoblanadi:

1. Istiqbolli ish o‘rniga ega bo‘lishda (rahbariyat va hamkasblar yosh mutaxassis bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo‘ladilar).
2. Ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishda (tadqiqot natijalarini patentlashtirish imkoniyatini ta’minlaydi).
3. Fan olipiadalarda ishtirok etishda (olipiadaning turli bosqichlarida o‘quvchining imkoniyatlarini baholash va chamalashga muvffaq bo‘linadi).
4. Nomdor hamda Prezident stipendiyasiga talabgor bo‘lishda (tanlov xay’ati o‘quvchining imkoniyatlaridan to‘la xabar bo‘ladi).
5. Shaxsiy maqsadlarni amalga oshirishda (qo‘shimcha faoliyat turi bilan
6. shug‘ullanishda hamkorlarga o‘quvchi shaxsini yaqindan tanishtirish imkoniyatini yaratadi). O‘quvchilarning portfoliolari quyidagi tuzilishga ega bo‘ladi:
 1. titul;
 2. mundarija;
 3. portfolioning maqsadi;
 4. portfolioning bo‘limlari

Turiga ko‘ra portfoliolar bir necha bo‘limlarni o‘z ichiga olishi mumkin. Masalan, “Ishlar portfoliosi” quyidagi to‘rtta bo‘limdan tarkib topadi:

1. “Mening qiyofam” (o‘quvchining shaxsiga oid ma’lumotlar o‘quvchining rasmi, esse, anketa, tavsifnomalar asosida beriladi; unda quyidagi lavhalar mavjud:
2. “Mening anketam”; “Tanishing – bu men!”; “Mening o‘ylarim”; - “Men va mening qiziqishlarim”).
3. Portfolio-kollektor (o‘quvchi tomonidan mutaxassislik fanlari bo‘yicha to‘plagan materiallar (adabiyotlar ro‘yxati, chizma, jadval va rasmlar, maqolalarning kseronushalari, kursdoshlarining ijodiy ishlari) o‘rin oladi; bo‘lim quyidagi lavhalardan iborat bo‘lishi mumkin: “Ish stoli”; “Bu qiziq”; “Kursdoshlarim ijodidan”; portfolio-kollektor uncha katta bo‘lmagan o‘ziga xos arxiv sanaladi).
4. Ish materiallari (o‘quvchining o‘zi tomonidan yaratilgan, tizimlashtirilgan barcha materiallar kiritiladi; bo‘limning lavhalari quyidagicha bo‘lishi mumkin: “Yozma ishlar”, “Ijodiy ishlar”, “Tadqiqot tajribalari”, “Amaliyot ishlanmalari”).
5. Shaxsiy yutuqlar (o‘quvchining yarim, bir o‘quv yili yoki yaxlit ta’lim davrida erishgan yutuqlari, qo‘lga kiritgan natijalari aks etadi; unda quyidagi lavhalar bo‘lishi mumkin: “Mening bunyodkor g‘oyam”; “Mening ta’lim borasidagi tashabbuslarim”).[3]

O‘quvchilarning o‘quv portfoliosini yaratishga qaratilgan amaliy harakat bir necha bosqichda tashkil etiladi. Ya’ni:

Asosiy bosqichlar		
1-bosqich	2-bosqich	3-bosqich
O‘quvchilarga portfoliyoning afzalliklari, uni yaratishdan ko‘zlangan maqsad, portfoliyoning turlari haqida ma’lumot berish	Talabalar portfoliyoning tuzulishiga oid ma’lumotlar bilan tanishtiriladi	Amaliy harakatlarni tashkil etish asosida o‘quvchilar o‘z portfoliyosini yaratadi

Bunday “portfolio”ni an’anaviy usulda yoki elektron shaklda ta’lim muassasasi saytida, oddiy Word formatida yaratish mumkin. Ushbu papkaga muallif uchun ruxsat beriladi. O‘quvchi o‘z xohishiga ko‘ra yoki o‘qituvchi topshirig‘i asosida o‘zining turli ijodiy sohalardagi mustaqil ishlarini ma’lum ketma-ketlik asosida o‘z portfoliosiga joylashtiradi. Materiallar bir semestr bo‘yicha, o‘quv yili bo‘yicha

yoki butun o'quv yillari bo'yicha olinishi mumkin. "Portfolio" yoki undagi alohida ishlar o'quvchi tomonidan oldindan izohlanadi, ya'ni nima uchun u aynan ushbu faoliyat turini tanladi, bu faoliyat turi bo'yicha u qanday natijalarga erishdi yoki erisha olmadi, o'qituvchining ushbu ish bo'yicha bergan bahosidan rozi yoki yo'qligi, ushbu ish natijalari bo'yicha qanday xulosalarga ega[4-23].

Belgilangan vaqt o'tgach (semestr yoki o'quv yili) yoki aniq hajmdagi ishlar tugagach, o'quvchining xohishi bilan ushbu dastur yoki loyiha bo'yicha o'quvchi o'z portfoliosini taqdimot qilishi mumkin. Dastlab taqdimotni kichik guruhda, keyin esa katta auditoriyada tashkil etish lozim. Agar "portfolio" elektron shaklda yaratilgan bo'lsa, o'quvchi o'z hamkorlarini (o'quvchilarni) yoki o'qituvchini o'z parolini oshkor qilib, ushbu "portfolio" sahifalariga kirishiga ruxsat beradi va taqdimot tugagach parolni o'zgartiradi. O'quvchi faoliyatini, ya'ni "portfolio" mazmunini baholash uchun o'qituvchi maxsus ekspertlar belgilaydi. Materiallarni mashg'ulot davrida muhokama qilish mumkin. Agar buning uchun alohida vaqt, o'quv soati ajratilmagan bo'lsa off-line telekonferentsiya rejimida yoki darsdan tashqari vaqtda ta'lim muassasi sayti forumida amalga oshirish mumkin. Bunday forumda o'quvchi o'zi tanlagan yoki o'qituvchi tomonidan taklif etilgan bilim sohasi bo'yicha butun kuchini berganligini, uning o'z faoliyatiga bergan bahosi o'qituvchi va ekspertlar guruhi tomonidan berilgan bahoga mos yoki mos emasligini isbotlashi zarur. U baholarni qaysi jihatdan to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini ko'rsatishi va o'zining kelajakdagi ushbu bilim sohasidagi ijodiy faoliyati rejalari bilan xulosalashi lozim.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, o'quvchi biror fan bo'yicha o'z yutuqlarini nazorat qilib borishni maqsad qilib olsa, u ushbu fan bo'yicha muhim deb hisoblagan bilimlarini tizimiy ravishda "portfolio"ga joylashtirib boradi. Uning vazifasi- ushbu ishlarni diqqat bilan tahlil qilib borish, kerakli o'zgartirishlar kiritish, unga tushuntirishlar berish, o'z-o'zini baholash bo'yicha qisqa hisobot tayyorlash, ya'ni ushbu bilim sohasi bo'yicha u nimalarni o'zlashtirdi, nimalarni o'zlashtira olmadi yoki tushunmadi, kelajakda nimalarga e'tibor qaratishi lozim. Shuningdek, u bu yerda o'z bilimlariga o'qituvchi, ekspertlar va ota-onasi tomonidan qo'ygan baholarga ham fikrini bildirishi mumkin[4-23].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoymardonov T.T. va boshq. Elektron pedagogika va pedagogning shaxsiy, kasbiy axborot maydonini loyihalash. O'quv-uslubiy majmua. –T.: 2016. 165-bet.
2. Shoyimova Sh.S. va boshq. Ta'lim texnologiyalari. Darslik. – T.: IJODPRINT, 2020. 310-bet.
3. Musaeva S. Portfolioning maqsad va mohiyati / Pedagogik ta'lim j. – T.: 2013, 1-son. – 20-b.
4. Расулов Х.Р., Раупова М.Х. Яшиева Ф.Ю. Икки жинсли популяция ва унинг математик модели ҳақида // Science and Education, scientific journal, 2:10 (2021), p.81-96.
5. Расулов Х.Р., Яшиева Ф.Ю. Икки жинсли популяциянинг динамикаси ҳақида // Scientific progress, 2:1 (2021), p.665-672.
6. Расулов Х.Р., Яшиева Ф.Ю. Об одном квадратично стохастическом операторе с непрерывным временем // «The XXI Century Skills for Professional Activity» International Scientific-Practical Conference, Tashkent, mart 2021 y., P.145-146.
7. Расулов Х.Р., Яшиева Ф.Ю. О некоторых вольтерровских квадратичных стохастических операторах двуполой популяции с непрерывным временем //Наука, техника и образование, 77:2-2 (2021) с.23-26.
8. Yashiyeva F.Y. Ba'zi uzluksiz vaqtli Vol'terra kvadratik stoxastik operatorlarining yechimlari haqida // Science and Education, scientific journal, 3:3 (2022), p.77-85.
9. Умарова У.У., Яшиева Ф.Ю. Математика фанидан синф ва мактабдан ташқари ишларни ташкил қилиш//Образование наука в XXI веке,25:4(30.04.2022) с.1167-1179
10. Умарова У.У., Яшиева Ф.Ю. Мактабда математика дарсларида матиқ элементларининг қўлланилиши ҳақида// Образование наука в XXI веке, 25:4(30.04.2022) с.1442-1455

11. T Rasulov, A Rashidov The usage of foreign experience in effective organization of teaching activities in Mathematics International journal of scientific & technology research 9 (4), 3068-3071
12. ХР Расулов, АШ Рашидов Организация практического занятия на основе инновационных технологий на уроках математики Наука, техника и образование, 29-32
13. A Rashidov Development of creative and working with information competences of students in mathematics European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences 8 (3), 10-15
14. А.Ш Рашидов Замонавий таълим ва инновацион технологиялар соҳасидаги илғор тажрибалар Илм сарчашмалари 10, 83-86
15. Rashidov A.SH. Ta'lim tizimida smart-auditoriyadan foydalanib o'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirish. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, 2022.№3. 134-137 b.
16. Rashidov A.SH.Ijtimoiy-gumanitar ta'lim yo'lanilishi talabalari uchun matematik fanlar bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish. Science and Education 2(9) (2021), 283-291 b.
17. Рашилов А. Масофавий таълим моделлари ва уларни такомиллаштириш истикболларини эксперт баҳолаш усули оркали аниқлаш. Педагогик маҳорат, 2020.№2 163-171 б.
18. Rashidov A.SH. Development of creative and working with information competences of students in mathematics. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. 2020. Vol. 8., no. 3, pp. 10-15.
19. Rashidov A.SH. Use of differentitation technology in teaching mathematics. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. 2020. Vol. 8, no. 7. pp. 163-167.
20. Rasulov T.H. Rasulova Z.D. Organizing educational activities based on interactive methods on mathematics subject. Journal of Research in Mathematical Archieves, 6:10 (2019), pp. 43-45.
21. RA Sharipovich Teaching the subject of drafting polyhedra and their simple sections using interactive methods International Scientific Research Journal - Impact Factor: 7.565 10 Issue
22. A.Rashidov. Tenglama va uning yechimlari mavzusini interfaol usullar yordamida o'qitish: Buxoro davlat pedagogika instituti jurnali 2 (2)
23. RA Sharipovich Interactive methods in teaching mathematics: case study method. Научные исследования, 21-24

